

Τὸ προπύλαιον

El Propileu

Fòrum d'informació i de diàleg
del Museu de Montserrat

6 Abril de 2010

Χαῖρε – Salve – Hola!

Els anglòfons diuen *no news good news*. Aquesta temporada no hem generat grans titulars i la nostra bona notícia és que continuem obrint el museu tots els dies de l'any, que fem la feina tan bé com podem i amb el bon humor de sempre, que continuem fent exposicions a casa i exportant-les fora, que anem introduint petites millores a les infraestructures que no es veuen, però que sumades signifiquen passos endavant molt significatius; és a dir, la norma ha esdevingut normal. Per a Eugeni d'Ors i per als esperits noucentistes la "santa normalitat" era l'autèntica tessitura capaç d'estructurar una societat vertebrada, fonamentada en la feina ben feta, en la racionalitat i en l'assoliment d'uns objectius precisos.

Santiago Rusiñol, que és un bon amic meu, quan Picarol o algun altre redactor de *L'Esquella* llegia la glosa que Xènius publicava diàriament a *La Veu de Catalunya*, badallava i somreia irònicament. Si hom no vigila molt, la normalitat pot esdevenir avorrida, pot decaure en un esllanguiment considerat normal i pot petrificar-se en normes i reglaments que maten la iniciativa i obstaculitzen la creativitat.

El que subscriu es troba entre aquests dos focs. Estimo la "santa normalitat", però sempre tinc al cor l'anhel que "passin coses" que mereixin un bon titular i que facin aixecar el nivell de la normalitat. Aquest Propileu ens ha sortit una mica "noucentista", però el cor em diu que al pròxim número us podrem explicar coses de més impacte informatiu.

Josep de C. Laplana

Director del Museu de Montserrat

Ὁμολογία – Confessio – Jo penso així

Reflexions arran de la crisi

Sílvia Muñoz d'Imbert

Historiadora i crítica d'art

Aprofitant que s'ha acabat la primera dècada del segle XXI molts crítics d'art i especialistes han publicat les seves anàlisis d'allò que ha estat l'art en aquests darrers deu anys i alguns d'ells no tenen por a arriscar-se, dins una línia profètica, a indagar el camí que seguirà l'art en un futur immediat. Molts d'aquests estudis destaquen que, en un context de hiperinformació com el que estem vivint, l'artista ja no pot ser aquell personatge d'arrel romàntica, isolat, solipsista, atret només per les seves cabòries, lluitant per cercar el seu propi camí, abstret del que s'esdevé al seu voltant. La veritat és

que aquesta opció, sense analitzar l'obra que se'n desprèn i que podríem definir superficialment com a individualista, seria un fidel reflex del que ha estat el camí a seguir per l'ésser humà en l'anomenada modernitat i postmodernitat. Molts d'aquests crítics defensen posicionaments artístics lligats a la realitat política, econòmica i social, que tampoc no són tan nous i que podríem qualificar de revisitació de les grans fites de l'art conceptual que emergí en la dècada dels seixanta i dels seixanta. La situació de crisi econòmica a què ens veiem abocats, de la qual ha emergit només la punta d'un iceberg, fa temps que era intuïda com una convergència d'altres tipus de crisis, com la de valors. Aquest fet ens convida a pensar que inevitablement la crisi tindrà també la seva repercussió en el món de l'art, autèntic pols de la societat en què es desenvolupa.

Per una banda podríem creure que, de la mateixa forma que a la dècada dels vuitanta, un cop passada la crisi econòmica dels anys setanta, l'art tornarà a jugar la bassa de l'economia – art

i economia sempre han format un estrany binomi, tot i que les teories idealistes han situat la creació artística molt lluny d'aquests terrenys tan prosaics -. En els anys vuitanta, com dèiem, hom va assistir a una revifada de l'objecte artístic, un fenomen que va ser anomenat "retorn a la pintura", un objecte artístic que evidentment hom pot mercantilitzar. Però després del boom pictòric i de la saturació econòmica del mercat, el món de l'art tornà a tendir a la contenció. Haurem de veure en un futur immediat si el món de l'art reaccionarà, com ara fa trenta anys, creant "objectes" susceptibles de la compra i venda o si apostarà per criticar la base sobre la qual es troba assentat, realitzant unes obres lligades a un contingut crític, "desobjectualitzant-se" per tal de no formar part d'un mercat especulatiu. Suposo que en una etapa d'hibridacions com l'actual, les dues tendències es superposaran amb més o menys

fortuna en tots dos bàndols. Tot això succeeix també en el moment en què internet obre milions de finestres que permeten a l'usuari-espectador ser l'artífex del seu propi museu.

I el Museu de Montserrat com haurà de viure aquesta realitat? Tal com heu declarat algunes vegades, oberts a la creació contemporània, hauríeu d'apostar per ser el reflex del que succeeix en el món de l'art, ésser un mirall de l'art actual i de les opcions estètiques que s'han obert en els darrers anys i que no paren de renovar-se. El MDM haurà d'estar atent al present, sense perdre el coneixement, el reconeixement, la cura i l'exhibició del patrimoni del passat que li ha estat concedit, però ha de maldar també per esdevenir un museu de futur, un referent per a tots els artistes de qualitat, per als creadors que obren futur i per a tots aquells que estimem l'art.

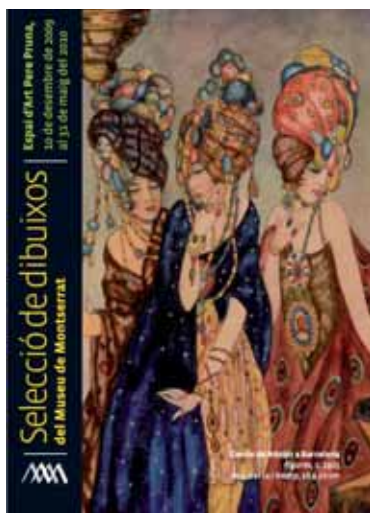
Exposicions a casa

Selecció de dibuixos del Museu de Montserrat

Josep Bracons

Historiador de l'Art i membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts Sant Jordi.

L'exposició "Selecció de Dibuixos del Museu de Montserrat" està formada per 54 dibuixos de 34 artistes; 26 d'aquestes obres es presenten per primera vegada al Museu de Montserrat. Quantitativament no és una gran exposició, ja que no era aquest l'objectiu que ens vam proposar, però això no vol dir que sigui insignificant, ni molt menys.

Al darrere d'aquests dibuixos, hi tenim històries, històries de l'art, històries de sensibilitat, de creació, de recerca plàstica, històries de l'ús del dibuix per a finalitats diverses. Remarcaré primer de tot aquest darrer aspecte. Alguns dibuixos que podem veure en aquesta exposició, com el de Pablo Gargallo (*Estudi de dona ajupida*, 1903), van ser fets en funció d'estudi per a l'aprenentatge de l'art; altres dibuixos tenen valor d'esbós o d'assaig per la elaboració

d'obres majors, com és el cas del *Nu de dona*, 1910/1911, de Jean Metzinger, dibuix preparatori d'un oli, avui perdut, d'aquest autor. Són molt abundants aquells que van ser fets com a companys inseparables de l'escriptura; en són un exemple els quatre originals per a la revista *L'assiette au beurre*, 1910 - 1911, dos dels quals són obra de Juan Gris amb text manuscrit de Léon Bloy, i també voldria remarcar el de Josep Simont *El petó al nen*, 1926, per a la novel·la *Room with bath*. Altres dibuixos tenen caràcter de *divertimento* de l'artista, com les *Danses d'Isadora Duncan* de Josep Clarà, i encara podem trobar uns dibuixos menys compromesos que serveixen com a dedicatòria informal, com és el cas dels de Picasso i el de Joan Miró. Però en aquesta petita col·lecció tenen un pes especial aquells dibuixos que tenen valor d'objectes preuats per ells mateixos que els autors van fer amb vistes al col·leccionisme, com són els retrats de Ramon Casas o les gitanes d'Isidre Nonell.

Tot això i més, podem descobrir-ho en aquesta exposició, petita en quantitat o format però que precisament per això, pel fet d'estar continguda en una capsula càlida que convida a un diàleg proper, permet mirar i delectar-se. Veiem dibuixos, però darrera d'aquests dibuixos hi ha històries de l'art, des del romanticisme de Luigi Rosini fins a l'abstracció d'un Ràfols Casamada; i també històries personals, ja que al cap i a la fi la majoria d'aquests dibuixos han arribat ací per donacions, per actes generosos

d'estimació i afecte a Montserrat, per tot el que Montserrat és i significa, per tota una sèrie d'històries personals, de llegats testamentaris, que han motivat que aquestes obres d'art acabïn confluint al Museu de Montserrat i en aquesta exposició. És d'aquesta manera que el Museu de Montserrat compleix aquesta funció d'òrga, de punt de trobada, de punt de diàleg en el qual l'art, la creació artística, l'objecte artístic esdevenen aquell element aglutinant al voltant del qual s'articulen coneixement i sensibilitat. Hem de valorar i celebrar aquesta funció que té el Museu de Montserrat com a lloc de destí on conflueixen molts camins, precisament en un moment en què constatem la dificultat de construir un patrimoni públic i d'afaiçonar també visualment una història de l'art català coherentment explicada a través dels nostres museus.

Espero que aquesta petita tria de dibuixos serveixi per això, i també per veure, per descobrir i per gaudir de l'art, que és misteri i evidència a la vegada.

Art d'Avantguarda i Contemporani. Obra gràfica de l'Abadia de Montserrat

Tristan Barbarà
Editor d'obra gràfica

Va ser una agradable sorpresa que el P. Laplana em cridés un dia per fer una visita a la Secció de Gravats de l'Abadia de Montserrat a fi i efecte de veure el fons d'obra gràfica moderna i contemporània i considerar la possibilitat d'organitzar una exposició amb el material disponible. Quan vam veure el material ens vam adonar que efectivament no solament era possible sinó que a més faria justícia al món del gravat i a la història de Catalunya com a lloc de creació artística.

Els primers autors amb què ens vam trobar van ser Picasso i Miró, que han estat al nostre país els nostres pares en l'àmbit de la creativitat artística, tot i que es trobaven a l'exili, però amb el reconeixement internacional de què gaudien esdevingueren uns puntals fermes de referència per a tots els artistes catalans que buscaven uns nous llen-

guatges. En aquesta col·lecció es troben representats també uns artistes que van patir la Guerra Civil en la seva infantesa o en la seva tendra juvenesa i que van despuntar com a creadors ja al final dels anys quaranta i sobretot als anys cinquanta. Eren temps franquistes però evidentment aquests artistes es trobaven posicionats d'una manera que no tenia res a veure amb el règim polític ni amb res que es trobés massa condicionat per ell. Val la pena remarcar que ja en aquells moments, al final dels anys cinquanta i en els primers anys seixanta van aparèixer a Barcelona una trama de galeries d'art, de tallers, d'editors que van aconseguir fer de Barcelona una de les capitals, si no la capital de l'obra gràfica, amb un gran reconeixement internacional. En aquesta exposició tot això està molt ben representat. L'obra gràfica d'aquells primers anys palesa una certa humilitat de mitjans pel que fa al paper, a la tècnica, etc., i podem constatar com, a poc a poc, l'obra gràfica va assolint una més gran qualitat pel que fa als colors i a les dimensions. A mesura que avancem en la visita d'aquesta exposició ens adonem que cada vegada hi ha un nombre més gran d'artistes, alguns d'ells oblidats i que la ex-

posició fa justícia. En aquest sentit, l'art del gravat reflecteix perfectament l'evolució de la nostra societat.

També podem fer una altra constatació. No sols estan ben representats els artistes del nostre país, sinó també els artistes que han passat per aquí, com ara Natàlia Gontxarova, que hi té un pouchoir molt ben treballat, que és una tècnica molt interessant i actualment gairebé desapareguda. Ha estat una sorpresa trobar una obra gràfica d'aquesta qualitat i d'aquestes dimensions a Montserrat. També m'ha fet molta il·lusió trobar Willi Geiger, un artista alemany que va passar moltes vegades per Barcelona, ja que era una viatger de mena, tot i que el seu epicentre el tenia a Munic; va ser depurat pel nacionalsocialisme hitlerià, va viure la Guerra i posteriorment va caure en desgràcia. I d'altres artistes ben reconeguts arreu del món.

El recorregut de l'exposició és molt interessant, ens mostra com es va desenvolupant l'art, les tècniques, les mides, etc. i la mostra s'acaba amb el que podríem dir una petita exposició d'exposicions, que consisteix en la col·lecció Batik formada per obres en petit format dels artistes més actius, més lluitadors i més significatius al país entre els anys 1976 i 1978.

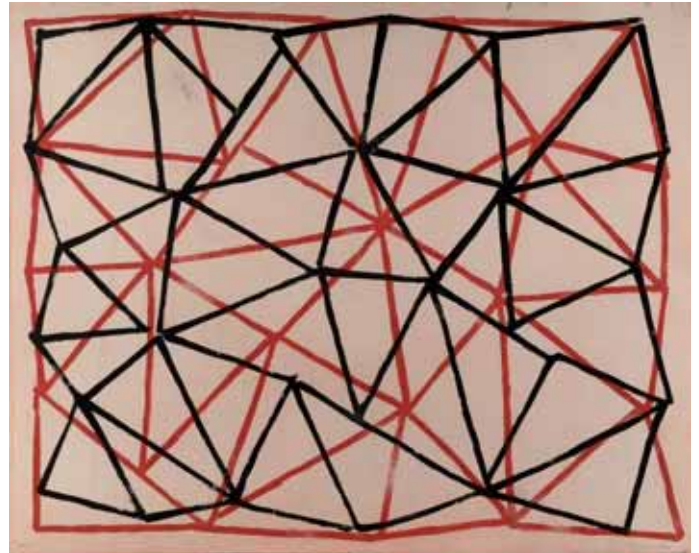
A l'exposició també es troben ben representats el cartells. Als anys 30, quan era impensable trobar cues per a visitar els museus, Joan Miró ja va preveure que l'obra gràfica seria necessària, perquè cada vegada hi hauria més gent que necessitaria tenir un element de bellesa a casa seva.

Atès el gran nombre de persones que aprecien l'art, resultaria impossible que tothom pogués tenir a l'espai on viu una pintura original; i l'obra gràfica amb tota la seva dignitat, qualitat i llenguatges propis, podia acomplir dignament

aquesta funció, ja que estava a més, més a l'abast de les butxaques populars. És per tot això que el pòster, el cartell pren un caràcter molt desenfadat, molt obert, de l'art més humil. Aquesta exposició ha volgut ser també un homenatge a aquest gènere artístic per tal d'eleva-lo i dignificar-lo, puix que hi havia dubtes de si els cartells eren art o no. Crec que són art en la mesura en què hi ha una participació de l'artista.

Hem volgut que també tingués lloc en aquesta exposició el món del llibre. Hem presentat una carpeta sencera d'Antoni Tàpies i Joan Brossa emmarcada juntament amb la litografia

que conté i podem contemplar encara, d'aquest mateix autor el seu llibre *Lull-Tàpies*, el de Miró *El càntic del Sol* tots dos estampats al taller de Joan Barbarà el 1985 i el 1975 respectivament. L'obra gràfica va néixer amb el llibre i en funció del llibre i va anar agafant personalitat pròpia i autonomia en funció de la utilitat. La gent arrencava l'estampa d'una Bíblia il·lustrada per emmarcar-la i penjar-la a la paret, però va arribar un moment en què els gravadors i editors van satisfer aquesta necessitat, sense que ningú hagués de fer malbé un llibre; i més encara, quan editaven un llibre il·lustrat per bons artistes, editaven al seu costat una *suite* d'estampes amb vistes al mercat i als col·leccionistes.

Aquesta exposició de 130 obres, propietat de l'Abadia de Montserrat, de diferents tècniques i llenguatges artístics, constitueix un autèntic mirall on es reflecteix de manera molt significativa l'art de l'avantguarda i de la modernitat de la segona meitat del segle XX fins avui. A l'interès d'una bona panoràmica dels estils moderns i actuals s'afegeix el valor propi de les arts del gravat, un art fet i pensat per a tothom i a l'abast de tothom que s'hi complau.

Retrobament amb el plaer de la gràfica

Àlex Mitrani

Historiador de l'art

A nosaltres, escriptors, professors dedicats a l'art, gestors de cultura, gent de museus, ens pertoca donar exemple: no només gaudir sinó també fer gaudir de l'art. Cal que de tant en tant fem visibles i surtin a la llum pública les figures que de vegades es troben amagades anys i anys, les que de vegades romanen als calaixos i als magatzems; i això s'esdevé principalment amb el gravat. Passa al Museu de Montserrat però també a les grans col·leccions públiques i ens passa també a nosaltres, a casa. Quan t'estimes el gravat, en tens un o un parell a la paret, els que més t'agraden; de vegades els canvies, però "en resten" molts més guardats en una carpeta, en un calaix de sastre. És un fet comú i habitual que molts de nosaltres protagonitzem.

Quan començaren a preparar aquesta exposició, el P. Laplana me'n va passar el primer esbós. De bon antuvi em vaig espantar, perquè les obres en qüestió eren tan diferents d'edat, de mena, d'estil, que no sabia com fer-ho per trobar-hi una coherència i el fil conductor d'un discurs. Em pensava que aquesta exposició podria ser la carpeta que tots tenim a casa amb els gravats, que en un principi tenen un ordre però que a poc a poc es van desendregant seguint el caprici del nostre desig, de les nostres trobades personals amb els artistes, de les fascinacions puntuals que tenim per una obra que ens ha agradat. Després de la inicial preocupació me'n vaig adonar que això no era dolent i que en aquesta mena de calaix de sastre podíem trobar tresors tresors meravellosos. Cadascú podrà gaudir dels seus, fer els seus petits descobriments i tenir les seves sorpreses personals.

A part dels grans noms que s'han mencionat aquí (Picasso, Miró, Ponç, Tàpies, i altres més) m'agrada també que surtin personatges menors o menys coneguts, com ara Manel Viusà

o Joan Vilacasa, un gran gravador que potser no té el reconeixement públic d'altres artistes com ara Clavé. A l'hora d'agrupar tots els artistes que són representats en l'exposició es va optar per la solució de fer una "estructura" més o menys generacional. Es van dividir en diversos grups: històrics de l'avantguarda, figuracions en la modernitat, diverses abstraccions, generació dels 70 i 80 i, per últim, generació dels 80 i 90.

Si hagués de mencionar algun nom d'aquest grup dels artistes més joves potser em quedaria amb dos extrems. D'una banda l'obra de Víctor Mira, que representa encara aquesta continuïtat de l'artista romàntic, tràgic, etc., i al pol contrari artistes que representen una vessant més lúdica, més riallera, més divertida, més optimista, més fàcil, com seria el cas de Mariscal o Ramiro Fernández Saus.

Voldria acabar aquesta breu anotació tot donant-vos una bona notícia. Com a professor d'història de l'art de joves artistes de 20 a 30 anys, constato que l'art del gravat i de l'estampació continua interessant molt a les joves generacions. Malgrat la seva aparent humilitat i marginalitat, la tècnica i el llenguatge del gravat encara tenen una vida molt llarga que les noves tècniques audiovisuals no invalidaran.

A primer cop d'ull

J. Corredor-Matheos

Crític d'art i escriptor

Aquestes paraules meves són les pròpies d'un espectador, ja que no he estat implicat directament en aquesta exposició. Amb tot, puc afirmar que m'ha causat una molt bona impressió perquè dóna una visió panoràmica del que ha estat a Catalunya l'art de la segona meitat del segle XX i dels inicis del XXI. Així com a la primera meitat del segle XX hi havia móns absolutament enfrontats, hi havia una avantguarda i un realisme irreconciliables, amb el mateix antagonisme que regnava en la societat civil amb inquietuds socials i polítiques, ara en canvi hi ha una diversitat que és fruit d'una altra època. Actualment ens trobem a la recerca d'una síntesi, en un món globalitzat en el qual les línies s'estan entrecreuant constantment. No hi ha res de determinat ni de fix, tot està interrelacionat.

A la primera meitat del segle XX, oficialment o oficiosa, Catalunya es trobava marcada pel Noucentisme. Aquest moviment va ser molt ric i molt interessant, però crec que per part d'Eugeni d'Ors va haver-hi un error, ja que ell volia recrear a Catalunya la Grècia clàssica, però amb els ulls fets exclusivament en Apol·lo, i en realitat a la Grècia clàssica es barrejaven constantment Apol·lo i Dionís, la raó i l'instint, dos pols en tensió difícil però fructífera. En l'art plàstic de la modernitat a Catalunya ens trobem per exemple amb un Dionís com era Dalí i amb un Apol·lo com era Sunyer, amb un Joan Ponç i amb un Ràfols; però cada vegada amb més freqüència i intensitat veiem artistes que estan fent intents de síntesis apol·línies i dionisíiques, cadascú a la seva manera, que sempre és molt personal i diversa. Aquest és el cas de Subirachs i de Guinovart. En el fons ens trobem en el bi-

nomi dialèctic tan català del seny i la rauxa, les dues cares de la bifront Catalunya.

Aquesta exposició del Museu de Montserrat també ens ofereix una visió global, des d'aquesta perspectiva, de la complexitat i riquesa del nostre art.

L'obra gràfica i la col·lecció Batik

Daniel Giralt Miracle

Crític d'art i escriptor

Primer de tot voldria felicitar al Museu de Montserrat, perquè no és habitual que en la inauguració d'una exposició hi hagi tanta gent, tan variada i tan coneixedora de l'art i de l'esperit de l'art, tal com ens l'ha comentat el P. Abat. Sóc fill d'impressor, era professor de tècniques gràfiques a la facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Autònoma, a Bellaterra, i en l'època en què escrivia com a crític d'art a la revista *Destino*, vaig ser el fundador i director de la revista *Batik*. *Panorama general de les arts*, que va tenir una molt bona difusió. Des de *Batik* vam proposar associar-nos amb una galeria editora de gravat que era Seny, que portava la Margarita Camps, per a

promoure el gravat autènticament calcogràfic. I aquí està el secret de la col·lecció Batik, vint-i-cinc aiguaforts i punta seques, editats entre 1976 i 1978 i que ara són exhibits en la seva totalitat per primera vegada, gràcies al Museu de Montserrat.

Què passava en aquell moment? Hi havia molt gravat i molta estampació falsejada, es venien com a estampacions simples reproduccions fotomecàniques, i nosaltres des de *Batik* defensàvem el que era l'essència del gravat: l'edició limitada, feta pel mateix artista, numerada i signada. Aquesta era la doctrina de fons i la que ens va portar a editar una sèrie de gravats, com a mitjà per a obtenir suport econòmic a la revista, però més encara per tal de promoure una reivindicació del gravat veritable. Aquesta defensa es basava en la Declaració del III Congrés Internacional dels Artistes celebrat a Viena el 1960, que va establir què és un gravat original, com s'han de fer les signatures, quan s'han de trencar les matrius, què és reproducció, què és gravat, què és trampa i què és autèntic. Malauradament encara n'hi ha molta de trampa, i això és el què ha fet devaluar el gravat com a peça artística. Des de *Batik* vam intentar fer didàctica del gravat, i afortunadament no ens vam trobar sols en aquella tasca, ja que en

aquell moment també va aparèixer la Biennial Internacional Mini Print que impulsava Pasqual Fort des de la seva galeria de Cadaqués, una biennial feta des de l'austeritat total, que encara se segueix convocant i que atrau milers i milers d'artistes de tot el món que fan gravats de format petit, de 15 x 15 cm.

El mateix podríem dir dels corrents que van néixer a les escoles de disseny, a les escoles de belles arts, de recuperar el gravat a través de mestres i tallers com el de la Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca. Si observem les peces de Joan Barbarà constatarem que contenen tota la saviesa del passat i totes les aportacions i la sensibilitat del present, maldant per no perdre, en aquesta època de la digitalització, les qualitats del gravat calcogràfic i gràfic autèntic i donar-li un esperit nou.

El gravat és una obra d'art original, autèntica; si l'artista ha treballat les matrius i ha dirigit el tiratge cap altra tècnica artística pot transmetre'ns una empremta tan directa. És l'obra destinada a tots aquells que no podem pagar el milions que costa un pintura o una escultura.

El Museu de Montserrat llueix donacions

Raül Maigí

Periodista, El Punt (Barcelona), 25/12/09, p. 28. Cultura

El Museu de Montserrat dedica la temporada d'hivern i primavera a difondre el seu fons d'obra gràfica, amb dues exposicions que apleguen les peces més destacades dels segles XIX i XX, totes elles provinents de donacions particulars, llegats d'entitats diverses i regals dels mateixos artistes. Tot plegat ha permès engruixir el fons artístic del museu del monestir, amb una col·lecció prou representativa de l'evolució de l'art català en les últimes

dècades. Algunes de les obres s'han incorporat recentment i s'exposen ara per primer cop. La mostra més gran indaga en l'avantguarda i l'art contemporani, amb litografies i gravats. La segona se centra en el dibuix. Hi són tots els grans, de Casas a Nonell, de Picasso a Miró, d'Hernández Pijuan a Ràfols Casamada.

L'any 1961 Picasso va regalar a la comunitat de monjos, personalitzada en l'abat Aureli Maria Escarré, *La ronde de l'amitié*, que inclou una dedicatòria. És la peça que obre la nova exposició temporal a la Sala Daura del museu, amb obra gràfica de l'Abadia que porta el títol *Art d'avantguarda i contem-*

porani. Al costat d'aquesta, una altra de Picasso, titulada *Amnistia*. Sembla contradictori, però va ser un regal del Partit Comunista a la comunitat benedictina. L'abat Cassià M. Just es va guanyar amb gestions diverses, com va ser el cas, l'agraïment de grups perseguits pel franquisme. Al llarg dels anys, Montserrat ha anat aplegant un conjunt de litografies i gravats que són, d'alguna manera, un reflex de l'evolució artística catalana. La col·lecció de Montserrat és "el mirall d'un país cada cop més ric en artistes que van descobrint i adoptant nous llenguatges i tècniques: s'hi reflecteix l'art de la modernitat i de l'avantguarda de la segona meitat del segle XX fins avui", opina Tristan Barbarà, comissari de l'exposició. El recorregut s'ha estructurat en cinc àmbits.

A *Històrics de l'avantguarda* hi ha peces de Chillida, Max Ernst i particularitats, com el *pouchoir* de Natalya Gontxarova. La immensa majoria d'obres són d'autors catalans. Joan

Barbarà, Modest Cuixart o Subirachs protagonitzen les *Figuracions en la modernitat*, que donen pas a les abstraccions de Chanco, Guinovart, Hernández Pijuan o del recentment desaparegut Ràfols Casamada. De la generació dels 70 i 80 hi són representats Arranz Bravo, Llimós o Joan Pere Viladecans. S'exposa aquí per primer cop la sèrie de gravats que va fer la revista *Batik*, impulsada pel crític Daniel Giralt-Miracle, amb la galeria Seny, entre 1976 i 1978. I, finalment, la generació dels 80 i 90, amb Frederic Amat, Víctor Mira o Perejaume.

No és època de vaques grasses, per això la mostra es farà durar sis mesos fins al maig. I el catàleg haurà d'esperar que hi hagi un patrocinador, ja que el museu confia que podrà fer itinerar l'exposició.

El complement ideal és, a la Sala Pere Pruna, un petit recull de dibuixos sempre difícils d'exposar per protegir-los de la llum i també per falta d'espai al mateix museu. Es tracta de noves incorporacions o obres del fons que encara no s'havien exposat. Hi destaquem una exquisideta de Laura Albéniz, la Roma neoclàssica de Luigi Rosini, un conjunt de retrats de Casas o les gitanes de Nonell.

Les nostres exposicions surten fora

Cultura-cultures a Palma de Mallorca

Obra Social de "Sa Nostra". Comissari: J. Corredor Matheos, Centre de Cultura Sa Nostra, Palma, 23 de febrer – 30 de maig de 2009. El local va permetre mostrar l'exposició gairebé en la seva integritat: cultures egípcia, mesopotàmica i persa, etrusca, grega, precolombina i asiàtiques. En feren la presentació Josep de C. Laplana i Lluís Turell i Coll. Va ser una exposició particularment concorreguda sobretot per grups escolars.

I tu a qui t'encomanes? Projecte de Jordi Puig

Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot. Museu dels sants, Olot 28 de maig – 23 d'agost. L'exposició de fotografies de Jordi Puig, que havíem inaugurat el 10 de juliol del 2008 a l'Espai d'Art Pere Pruna del Museu de Montserrat, va tornar al primitiu lloc d'origen. El fotògraf, amb motiu del Festival Panorama de 2008 d'Olot, havia muntant la parada davant l'arxiprestal de Sant Esteve i un bon grup d'Olotins van animar-se a fer-se el retrat amb el sant o objecte succedani de la seva devoció en un happening artístic poc freqüent. Era natural que aquesta exposició se celebrés també a Olot i que fes les delícies dels olotins en veure el seus conciutadans a les magnífiques macrofotografies de Jordi Puig. El diari comarcal *La Garrotxa*, 29 de maig de 2009, va reproduir-les totes a manera de catàleg i va publicar l'article "Una exposició que fa pensar", que és la transcripció de les paraules que va pronunciar el P. Abat Josep M. Soler, durant la inauguració a Montserrat el 2008.

Els Piranesi de Montserrat a Sagunt

Fundación Bancaja. Sala d'Exposicions Glorieta, Sagunt, del 10 de setembre al 8 de novembre de 2009. El lloc va permetre d'exposar la col·lecció íntegra. L'acte va ser presidit pel Sr. Francisco Muñoz Antonino, Director General de Bancaja Sagunt. Per part del Museu de Montserrat hi va assistir la conservadora Eva Buch, que va fer una explicació raonada de l'exposició.

Cultura-cultures. Arqueologia del Museu de Montserrat, Vilafranca del Penedès

Caixa Penedès, Obra Social. Aula de Cultura de Caixa Penedès, Vilafranca, 30 d'octubre – 5 desembre 2009. L'exposició comprenia exclusivament els materials de l'Antic Egipte, Mesopotàmia i Pèrsia. Van presidir la inauguració el Sr. Josep Colomer, president de Caixa Penedès i el director del Museu, P. Josep de C. Laplana.

Préstecs, ambaixades i ambaixadors

Les sol·licituds d'obres d'art del nostre Museu continuen augmentant a un ritme accelerat que cada vegada se'ns fa més insostenible. Sovint hem de dir no i ens sap molt greu, sobretot quan es tracta d'amics amb els quals hem tingut sempre una bona relació. Però no és bo ni per als quadres, que vulguis o no sempre pateixen alteracions, ni per a un museu que malda per ser seriós i s'adona que s'està convertint en una galeria de préstecs. Alguns col·legues ens han dit que aquest és el preu que cal pagar quan un museu comença a ser famós.

La crisi ens afecta no solament als petits sinó també als grans museus i a les Fundacions més poderoses, que en comptes de demanar quadres als grans museus estrangers, amb la gran despesa que això comporta, organitzen exposicions comptant amb el bo i millor dels museus que tenen més a prop i demanant-los molta obra per abaratir costos. Ens cal unes grans dosis de discerniment per saber quan val la pena accedir a les peticions, tot tenint en compte la importància de l'esdeveniment cultural, el gravamen que ens comporta i el calendari de compromisos contrets. A vegades una bona política de préstecs exigiria estudis d'alta diplomàcia. És broma!

Però quan les peticions no afecten de manera contundent el discurs del Museu i no produeixen hiats informatius, hi accedim de bon grat, tant fa que ens les demanin grans institucions com petites, només exigim bones mesures de conservació i de seguretat, control i una manipulació professional en tot moment.

Alphonse Mucha. Sedució, Modernitat, Utopia

Fundació LaCaixa. Comissari: Àlex Mitrani, Lleida, Centre cultural Caixaforum, Lleida, 11 de febrer – 11 de juliol del 2010. Prolonguem el préstec que es va iniciar el 30 d'abril del 2008, del qual ja vam informar a *El Propileu*- 2, p. 5.

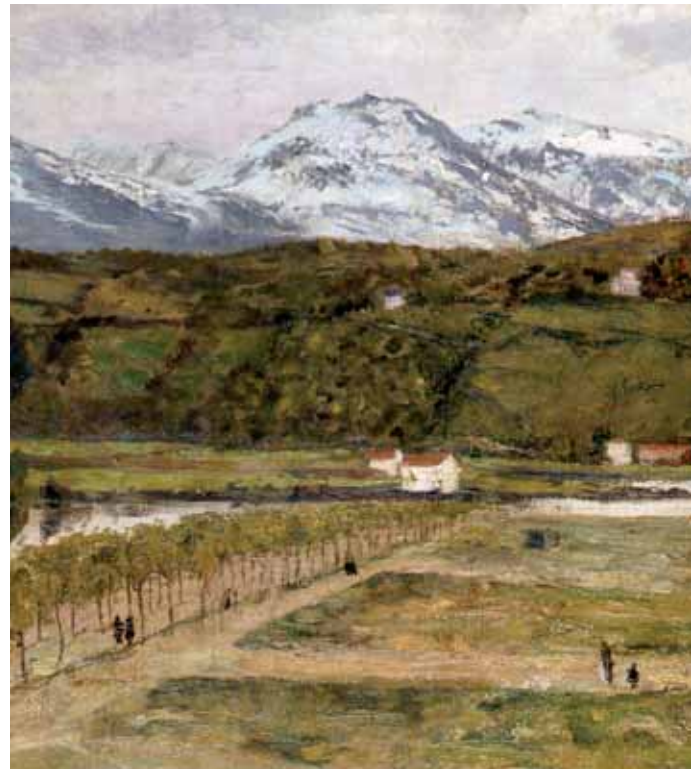
Religió, llengua i cultura

Direcció General d'Afers Religiosos, Generalitat de Catalunya. Comissari: Joan Bada. Palau Robert, Barcelona, 21 d'octubre de 2009 – 31 de gener de 2010. Aquesta exposició tractava de la història de les diferents religions presents a Catalunya al llarg de la història, llur arrelament popular en l'art, la cultura i els costums. Hi vam participar amb una obra anònima del segle XVII, *Mare de Déu de Montserrat amb un monjo, un ermità i escolans músics* (oli sobre aram, 33 x 26 cm).

Después de la alambrada. El arte español en el exilio, 1939-1960

Universitats de Saragossa i Còrdova. Comissari: Jaime Brihuela. Saragossa, Edificio Paraninfo, 1 d'octubre – 13 de desembre 2009. Còrdova, Palacio de la Merced, 21 de desembre 2009 – 14 de febrer 2010. Amb motiu del 70è. aniversari de l'acabament de la Guerra Civil han volgut posar en relleu la importància objectiva que va tenir la cultura artística de l'exili. La nostra col·laboració ha consistit en el préstec de l'es-cultura de Joan Rebull *Maria Rosa* (1948).

Luces de Sulayr, la imagen de Sierra Nevada a través de la historia

CajaGranada i Parque Natural Sierra Nevada (Consejería de Medio ambiente de la Junta de Andalucía). Comissaris: Manuel Titos Martínez i Javier Piñar Samos. Centro Cultural CajaGranada Memoria de Andalucía, Granada, 8 d'octubre de 2009 – 31 de gener de 2010. Obra prestada: **Darío de Regoyos**, *Sierra Nevada*, 1904, oli sobre tela, 38,3 x 49,4 cm.

Convidats d'honor. Exposició commemorativa del 75è aniversari del MNAC.

Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC). Comissàries: Maria Teresa Ocaña i Cristina Mendoza, 2 de desembre de 2009 – 11 d'abril de 2010. Els invitats d'honor són una sèrie de pintures i escultures d'altres museus i col·leccions privades que estableixen un diàleg interessant i d'alt nivell amb les obres permanents del MNAC. Els nostres quadres seleccionats són: *Jesús entre els doctors de la Llei* (1720-1740) d'**Antoni Viladomat**, *Retrat del pintor Ramon Tusquets* (c 1867) de **Ramon Martí Alsina** i *El venedor de tapissos* (1870) de **Marià Fortuny**.

Monet y la abstracció

Museo Thyssen-Bornemisza i Fundació Caja Madrid. Comissària: Paloma Alarcó, conservadora de pintura moderna del Museu Thyssen-Bornemisza. 23 de febrer – 30 de maig de 2010. L'exposició posa en contacte l'obra tardana de Monet amb els grans protagonistes de l'abstracció de la segona meitat del segle XX (Jackson Pollock, Lee Krasner, Mark Rothko, Sam Francis, Joan Mitchell, Jean Paul Riopelle, Cy Twombly o Gerhard Richter). La mostra és d'un nivell molt alt ja que s'hi han implicat els grans museus europeus i americans i col·leccionistes importants. Aquesta exposició no contempla cap itinerància. El Museu de Montserrat ha presat les seves dues pintures de Claude Monet: *Falaise et Porte d'Aval par gros temps*, 1883, i *Le Givre, temps gris*, 1879. Atesa la seva magnitud, l'exposició es troba dividida en dues seus diferents: el museu Thyssen Bornemisza i la Sala de las Alhajas de la Fundació Caja Madrid (Pl. San Martín, 1). Els nostres quadres es troben molt ben col·locats en aquest segon indret, que és un palauet preciós al centre del Madrid dels Àustries.

De Gaudí a Picasso

Institut Valencià d'Art Modern (IVAM). Comissari: Tomàs Llorens, exdirector d'aquesta entitat i del Museu Thyssen de Madrid. València, 15 de març – 27 de juny. Amb la coordinació de Daniel Giralt-Miracle, l'IVAM ha reeixit a aplegar un bon esplet d'obres del Modernisme Català. És la primera mostra d'aquest gènere que es fa a València i per aquest motiu ens hi hem abocat els principals museus a prestar obra

tocat a **Pablo Gargallo**, sota la direcció de Maria José Salazar, i el MDM ha prestat el dibuix *Dona ajupida aixecant un braç* (1902). És la primera vegada que col·laborem amb aquesta institució.

El MDM restaura

Des de mitjan 2008 no havíem tingut ocasió de referir les restauracions que el MDM ha dut a terme. Parlem de les restauracions que comporten una feina considerable a causa dels desperfectes de l'obra, no les neteges superficials, ni les consolidacions, ni les reparacions de petites pèrdues. Utilitzant la metàfora, diríem que només us expliquem les que precisen quiròfan i no les que se solucionen al servei d'urgències.

El retrat de López Picó de Joaquim Sunyer

L'estiu del 2006, els fills del poeta Josep Maria López Picó van fer donació al MDM del retrat que Joaquim Sunyer havia fet a llur pare el 1918. Es tractava d'un quadre famós i amb una bona bibliografia, però ens vam sentir una mica desconcertats en comprovar que a les antigues reproduccions el poeta tenia al costat dret una cacatua verda que havia estat eliminada posteriorment. El restaurador Samuel Mestre va assumir el repte de netejar i consolidar el quadre i també el de trobar i fer sortir l'ocell, un objectiu que va ser assolit durant la primavera de 2009.

ben significativa, més encara havent-hi un comissariat que en garanteix la qualitat de l'exposició i del catàleg. El MDM hem estat una de les entitats que més hi han contribuït. Els hem prestat set peces de les més emblemàtiques: **Ramon Casas**, *Madeleine*, *Abans del bany* i *Noia decadent*, **Santiago Rusiñol**, *Cafè dels Incoherents*, **Nonell**, *Un pobre vailet*; **Anglada Camarasa**, *Champs Elysées*, **Josep Llimona**, l'escultura *Modèstia*.

Pablo Gargallo (1881-1934). Dibujos

Fundación Marcelino Botín, Santander, (Sala de Exposiciones, C/ Marcelino Sanz Sautuola, 3), 25 de març – 30 de juny. Aquesta exposició s'emmarca dins d'un projecte més ampli sobre els dibuixos dels grans mestres, que comporta un estudi aprofundit i l'edició del catàleg raonat. La Fundació ja ha exposat i editat els d'Alonso Cano (1601-1667), Antonio del Castillo (1616-1668), Eduardo Rosales (1836-1873), etc. Ara ha

Restauracions per a l'exposició Josep Obiols, pintor de Montserrat

La majoria de les restauracions que ordenem estan motivades per la necessitat de presentar a les nostres exposicions temporals obres nostres que no es troben en condicions correctes. Pel que fa a l'exposició d'Obiols a Montserrat, la restauració de més envergadura i més cost va ser la de les quatre maquetes de guix. Aquest treball, enormement delicat atesa la fragilitat del material i l'estat de deteriorament, va ser dut a terme a Madrid, per la restauradora María Àlvarez Recuero, que ja va treballar per al MDM amb motiu de la nostra exposició al BBVA de Madrid.

També ens va caldre rehabilitar els dos esbossos dels frescos d'Obiols al refector del monestir (1945), pintats a l'oli sobre taula. Les dues peces es trobaven en un estat deplorable. Aquesta restauració ha anat a càrrec de Voravit Roonthiva.

Samuel Mestre va restaurar les següents obres sobre paper:

Bon Pastor (1951), carbó, 183 x 113 cm, i *Sant Benet a Subiaco* (1945), carbó, 91,5 x 64 cm.

Restauració de dos fragments del retaule renaixentista de Montserrat

Es tractava d'unes intervencions urgents, atès l'estat de desgast i erosió en què es trobaven les peces i llur importància artística i històrica. El 1999 el Dr. Yeguas Gassó en el seu llibre *L'escultor Damià Forment a Catalunya* va propugnar, basant-se en raons històriques i estilístiques, que el retaule major de Montserrat, obrat cap a 1535, era obra del cèlebre escultor **Damià Forment**. D'aquest retaule només resten tres fragments, dos dels quals han estat objecte de la restauració de què parlem. El més gran, 107 x 83 x 14 cm, representa l'escena de **L'Anunciació**. És un relleu en fusta tallada, policromat a l'oli, amb daurat i estofat. Degut a les condicions climàtiques en què es trobava, la fusta havia experimentat moviments que van provocar esquerdes, fissures i deformacions. La part més danyada era de bon tros la policromia original que presentava aixecaments, descohesió i algunes pèrdues. El segon fragment restaurat ha estat la figura retallada, 65 x 32 x 6,5 cm, de l'**Infant Jesús assegut en un tron** entre els doctors de la llei.

L'estat d'alteració d'aquesta peça era molt semblant al de l'anterior.

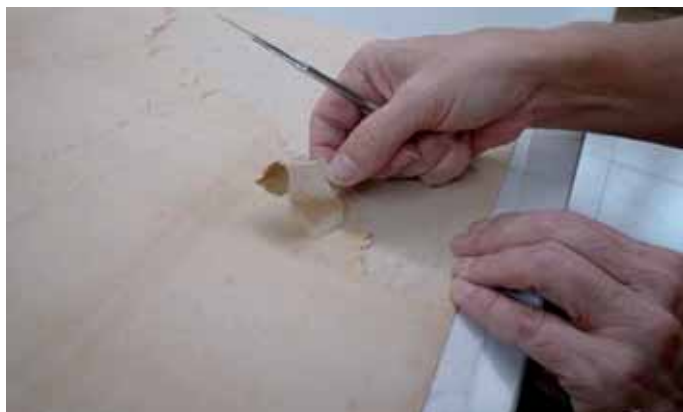
El treball d'aquesta restauració ha estat dut a terme per Voravit Roonthiva i ha estat subvencionat en gran part per la Direcció General del patrimoni cultural de la Generalitat de Catalunya.

Les restauracions de la “Selecció de dibuixos”

Les dues exposicions temporals que tenim obertes actualment, la d'obra gràfica i la de dibuixos, han comportat un treball important d'endrecament de gran part del material exposat, però les operacions d'envergadura i gairebé podríem dir de rescat han estat les que ressenyem tot seguit.

Els tres dibuixos de Ramon Casas, *Carmen amb peineta*, *Carmen amb mantellina* i *Carmen amb montera*, de la donació Pere Sensat, van arribar a Montserrat l'any 1989 ja enlletgits amb unes taques de fongs molt evidents. La preparació de l'actual exposició de dibuixos ens ha motivat a restaurar aquests tres carbons de característiques molt similars pel que fa a la qualitat del paper, a la tècnica i a les mides: llapis, carbó i pastel, 60 x 40 cm. En desemmascarar els dibuixos, la

sorpresa va ser que el paper original es trobava adherit íntegrament amb una cola molt forta a una cartolina i que tant el material de suport com l'adhesiu constituïen una greu contraindicació que calia eliminar. Hom va arribar a témer la irreversibilitat de la degradació, que en pocs anys hauria fet gairebé il·legible el dibuix de Casas. L'eliminació d'aquests materials hagué de ser feta a cop de bisturí i paper de vidre molt fi. El treball restant de desacidificació, tractament de foxing, consolidació, aplanament i reintegració de pèrdues, ja va ser més normal.

La restauració del dibuix de **Nonell** *Gitana asseguda*, 1909, carbó. 49 x 32 cm va comportar l'agradable sorpresa de trobar al dors un dibuix autèntic i inèdit d'aquest pintor: un esbós del perfil d'una model grassona amb el pentinat bufat, que Nonell pintava als darrers anys de la seva vida.

Aquestes restauracions de paper, de Casas i de Nonell, han estat dutes a terme per Estudi B2.

Nous espais de reserva i millores a les infraestructures del MDM

Eva Buch
Conservadora del MDM

Tots els museus que es vantin de ser-ho saben que la seva principal prioritat és la conservació. El Museu de Montserrat és plenament conscient de la seva obligació de vetllar perquè la bona conservació del seu fons segueixi essent una de les seves millors cartes de presentació. Però això no s'aconsegueix per casualitat. Primer de tot cal tenir un bon equip professional, format i preparat per a adaptar els seus coneixements a la realitat específica del museu i després, i com a factor bàsic, tenir unes instal·lacions i unes infraestructures preparades i legalment correctes, d'acord amb allò que marca la normativa a fi proporcionar uns paràmetres que assegurin que les col·leccions perduraran al llarg dels temps, amb els menors danys possibles.

Aquest 2009 ha estat un any en què, malgrat les dificultats, hem emprès moltes millores.

Hem aconseguit finalitzar l'adaptació del **dipòsit de reserva**. A més d'incorporar-hi nous armaris compactes i calaixeres per a les col·leccions de pintura i dibuix, hem instal·lat noves màquines de control climàtic que ens han permès establir la temperatura i la humitat ambientals. Podríem dir, que després de quatre anys, amb molt d'esforç, hem aconseguit d'organitzar una reserva normalitzada i d'un alt nivell.

Si hem pogut reordenar aquest dipòsit de reserva ha estat perquè simultàniament se'ns ha permès d'organitzar **un magatzem nou** també climatitzat per a peces escultòriques, arqueològiques i materials 3D. D'aquesta manera disposem de dos espais perfectament diferenciats. Nous armaris modulars i correders ens han facilitat el millor emmagatzematge d'unes peces que ens estaven demanant a crits el seu propi espai, sobretot perquè els paràmetres climàtics de conservació són diferents.

A més, després de dos anys d'esforços, hem pogut donar per acabades les obres que han permès millorar el control climàtic i de seguretat a les sales d'**exposicions temporals**. Principalment a la sala Daura, on, a banda de les noves càmeres de seguretat i sistemes d'alarma, tenim instal·lades les màquines d'humidificació i deshumidificació i els aires funcionant a ple rendiment.

Potser la millora més important d'aquest 2009 ha estat el nou **taller de restauració**, que ens permet fer primeres intervencions i sobretot ens fa viable que els restauradors externs, però habituals nostres, trobin unes millors condicions per a desenvolupar la seva activitat professional. Amb aquest nou espai, aïllat també climàticament, hem aconseguit reduir la despesa de les restauracions, però sobretot hem pogut dotar al Museu d'una de les seves infraestructures principals. Vistes i valorades les necessitats dels restauradors i vista la normativa legal, ens hem proveït de l'equipament necessari. Nous armaris per inflamables, taules de

treball, equipaments informàtics, rentatalls, absorció de fums, filtres per gasos i partícules, microscopi digital, llums de retoc, llums per ultraviolades, etc, han fet que en l'última inspecció de la Generalitat, el propassat 12 de novembre, es donés llum verda i amb plenes garanties al nostre nou taller de restauració. Evidentment que les restauracions molt específiques, no podem fer-les mai a Montserrat i haurem de demanar ajut al centre de restauració de la Generalitat de Catalunya o a Patrimonio Nacional del Ministerio, però sens dubte, per al Museu de Montserrat aquest nou taller de restauració ha estat un fet molt positiu.

I segueix la nostra lluita i la nostra tossuderia per a millorar tot allò que reverteixi en la bona conservació de les obres que custodiem. Aquest 2010, que l'hem agafat amb l'empenta de sempre, tenim ja un projecte de millora molt substancial de **les sales permanents** tot adaptant-ne les instal·lacions a les necessitats actuals amb sistemes més moderns. Gran part de les infraestructures actuals tenen trenta anys. Ens cal sobretot un millor control climàtic i millorarem de manera molt important la seguretat. Al pròxim Propileu espero que us podrem explicar algunes d'aquestes novetats que us hem avançat.

Cap a la descoberta de tresors. Reflexions tot fent camí pels Museus.

Josefina Roma

Professora de la Universitat de Barcelona

La meua experiència d'acompanyar els alumnes del Màster de Gestió del Patrimoni per un enfilall de museus de Catalunya, tot dirigint la seva mirada a configuracions cabdals per a entendre les institucions museístiques, m'ha donat força satisfaccions i sobretot m'ha aixecat un munt d'emocions, sobre les que ara voldria reflexionar.

En primer lloc, el nostre aprenentatge no tracta de veure-ho tot sense ordre ni intenció, sinó que el conjunt de museus a visitar s'ha de programar minuciosament, amb molt detall i

mirant de fer coincidir la il·lusió dels estudiants per al descobriment, amb la il·lusió de directors i conservadors per a desvetllar la passió pel patrimoni, tot revelant les línies d'actuació que han portat a la consecució de fites i èxits per a l'obra ensenyada. Ara citaré algunes de les nostres experiències, malgrat que totes són importants, però no tinc l'espai necessari per resseguir-les totes.

M'agrada, doncs, començar aquesta reflexió pels museus de col·leccionistes, que ens apropen a l'impuls inicial dels primers gabinets de curiositats. Així podem copsar el delit d'acumular tresors artístics i culturals, com el de l'escultor Frederic Marès, que vivia en el propi museu i que dedicava tots els seus guanys a invertir en noves peces. Els estudiants es queden molt sorpresos en contemplar aquestes veritables cambres del tresor del col·leccionista que va atapeir les parets i fins i tot les finestres amb sèries d'objectes pertanyents a un altre temps. La descoberta se centra no solament en els materials aplegats, sinó també en la tasca vital, gairebé mítica, del col·leccionista.

Mostrar el passat, vet ací l'esforç que fan molts museus tot optant per una presentació que intenta la recreació d'ambients que evoquen èpoques molt llunyanes, tot combinant l'aportació de les eines més recents i efectives amb un disseny arquitectònic de primera línia. Aquest és el cas del Museu de les Mines Prehistòriques de Gavà que reïx a provocar una trobada amb el tresor dels arqueòlegs i amb la narració de l'aventura a través de totes les edats. Això permet al visitant d'endinsar-se en el món il·lusionat de la infantesa, puix que les recreacions, tan visuals com tàctils i ambientals, d'una galeria genera una emoció difícil d'oblidar. Aquestes

instal·lacions estan adreçades prioritàriament al públic escolar però tothom podrà apreciar el seu gran interès, malgrat que in situ trobem només bones reproduccions amb l'advertiment que els materials originals els podem visitar a la seu central que és el Museu de Gavà.

La figura del Director, que sempre és cabdal, i la complexitat de la seva tasca ha estat un dels aprenentatges que els estudiants han anat madurant. En el cas del Museu de Badalona vam quedar molt sorpresos en constatar com una persona i el seu equip van arribar a retornar a la població el tresor del seu patrimoni romà rescatat del subsòl, en una extensió que faria enrere el més agosarat. Sobre la marxa anaven inventant formes imaginatives de presentació museogràfica, que transmeten el goig de l'arqueologia no solament als professionals, sinó a tota mena de públic, des dels invidents fins als crítics més erudits, amb solucions pioneres centrades en la correcta il·luminació. Davant aquesta troballa, un cop acabada la visita ens va caldre parlar-ne llargament.

Una de les sorpreses més agradables en aquest pelegrinatge rau en el descobriment de museus que es creien obsolets o empronats per una llarga història que havia quedat mancada d'horitzons. Ha calgut una renovació de camins i d'objectius, i un gran esforç per convèncer l'entorn tradicional del museu sobre l'avenç que representa la nova conjuntura. Aquest és el cas de l'exposició permanent del Museu Tèxtil, encara en estat d'interinitat en una planta del Palau Reial de Barcelona. Ens va impressionar la sensibilitat delicada i sàvia de la proposta, que té com a fil conductor el tractament del cos. No es tractava d'un conjunt d'objectes sense intenció sinó que aquests ens recordaven que cap moment de la història ens és aliè, i vam poder copsar-hi un coneixement exhaustiu de les tècniques i metodologies més actuals en museografia.

La interinitat és un mal de molts dels nostres museus. El Nacional d'Arqueologia va ser encabit en un edifici efímer construït per a l'Exposició Internacional de 1929, a semblança del MNAC que ocupa el Palau Nacional al cim escenogràfic de Montjuïc. L'emplaçament del MNAC ja és definitiva després d'haver esmerçat molts diners en la consolidació de l'edifici que va se construït sense la cimentació adequada. En canvi el Museu Arqueològic encara ha de fer creïble la seva solvència actual pel que fa a l'enorme importància del patrimoni que conserva i es troba en una penosa situació d'incertesa pel que fa a una nova ubicació espacial i a un nou discurs museogràfic. Els estudiants, que copsaven aquesta indefinició, van restar admirats i retuts davant de la sincera exposició del Director, del seu plantejament de la interinitat del lloc, donant-li tota la dignitat de què és mereixedor, i dels coneixements més avançats de museologia.

Paral·lelament, el Museu Etnològic, que pel que fa a recursos funciona amb una pobresa franciscana, es troba també amenaçat de desaparició, puix que l'Ajuntament de Barcelona voldria convertir en zona verda aquest bocí d'història que el Museu a reeixit a fer contra tot pronòstic amb un apropament a la societat real de Barcelona. I així i tot, el museu se sent tractat com si ja hagués deixat d'existir i desconeix encara les seves possibilitats de reencarnació. I en aquest ambient - o sorpresa i tresor descobert!- els estudiants copsen de seguida aquest lligam amb la ciutat viva, amb els seus problemes i les seves preguntes punyents, les seves festes i les seves narracions. Això és el que vol dir un Museu de Proximitat, que emociona els estudiants vinguts de terres llunyanes perquè en ell es retroben ells mateixos, en els objectes, però sobretot en el protagonisme directe dels seus migrants, que han fet del Museu la seva casa i la seva veu.

Altres museus han acabat feliçment la seva travessa per l'exili en diverses ubicacions. El Museu de la Música és un d'ells. Els estudiants viuen meravellats la conversió del so en exposició que ha recollit les experiències més avançades d'altres museus europeus, tot resolent els problemes que presentaven en aquells llocs. El seu Director els acompanya, ell mateix, satisfet de cada solució, per unes vitrines aèries, on es pot veure l'objecte en tot el seu contorn, gaudir de la interpretació dels instruments històrics, i d'un receptacle que recorda un estoig de joies, completat amb un arxiu i un magatzem que excedeix totes les aspiracions de qualsevol investigador.

Entre tots els museus que he volgut que s'obrissin als meus estudiants, el Museu Dalí mereix fer-hi una parada reflexiva. Com cap altre, és capaç de meravellar i de formular una anàrquica però sàvia proposició que qüestiona el visitant fins al fons de la consciència; la seva espiral artística, tothom l'ha de meditar llargament. L'èxit de l'afluència massiva de visitants no destorba al que hi entra, com en un joc de saviesa.

Potser la sorpresa més gran que esperava als meus estudiants ha estat Montserrat, on després de quedar corpresos per l'entorn i pel sagrat que traspua, hom s'endinsa en un museu singular, d'una riquesa espectacular d'objectes, bastit per la enorme vocació i saviesa dels que hi treballen, ja que no té pressupost, i amb la sorpresa encara més gran d'una direcció molt professional i allunyada d'un pietisme, que alguns creuen el propi d'un museu a la Santa Muntanya. Trobem un museu total, d'art, que es regeix sense concessions a qualsevol ideologia que no sigui el coneixement i l'estudi, portats fins a les darreres conseqüències. L'erudició fundadora de l'abat Marcet, la complexitat dels estudis bíblics i les contínues donacions d'art, que convergeixen des de molts

indrets, mostren Montserrat com un centre privilegiat i mereixedor de guardar tants tresors i fan del Museu de Montserrat, un *finale* gairebé wagnerià, per al nostre pelegrinatge pels museus. Si el coneixement dels trets significatius de la museologia i museografia ha estat el fil conductor que ens ha mogut, no és menys cert, que l'emoció ha estat el fruit que ha acompanyat la saviesa adquirida, com és necessari en tot pelegrinatge.

Visites i visitants

Montse Mur i Montse Marín

Àrea d'atenció al visitant, Museu de Montserrat

L'any 2009 el Museu de Montserrat ha rebut uns 103.500 visitants. D'aquests, un 58% són visitants individuals que compren l'entrada directament al museu o a altres punts de venda a Montserrat, el 35% hi accedeix en grup, incloent l'entrada al museu dins el seu programa d'excursió a través d'agències de viatges o tour operadors i el 7% restant correspon a aquells visitants que concerten el nostre servei de visites guiades.

Si ens fixem en la seva procedència, observem que seguint la tendència dels últims anys, més de la meitat són estrangers (59%), mentre que el visitant català només representa un 27% del total. Un dels serveis que ofereix el nostre Museu són les visites guiades. Dins del col·lectiu que utilitza aquest servei, unes 10.000 persones, es destaquen les escoles, que suposen un 75% del total.

Per tal d'incentivar l'interès del públic adult en les visites comentades, hem creat un nou programa d'activitats que presenta tota una sèrie d'atractius. Al MDM procurem oferir al llarg de l'any una selecció de visites a les nostres col·leccions, principalment durant els caps de setmana i períodes de vacances. Una de les novetats d'aquest any és la possibilitat de fer la reserva de forma individual a través de la pàgina web. Les nostres visites tenen com a objectiu la difusió del patrimoni de l'Abadia present sobretot a les col·leccions permanents del Museu, i en les exposicions temporals.

Una de les exposicions temporals d'aquest 2009, "Josep Obiols, pintor de Montserrat", ens ha permès oferir un nou al·licient. La visita a les obres exposades en el Museu es complementava amb la visita a la sagristia nova (un espai del monestir d'accés restringit al públic), on podíem observar els treballs de pintura mural i disseny de marqueteria del pintor.

Pel que fa al 2010, com a novetat dins l'oferta de visites, proposem un recorregut guiat per la nova exposició temporal que el MDM mostra a la Sala Daura. Es tracta d'una selecció

d'art d'avantguarda i contemporani català des dels anys 60 fins el 2009, que dona a conèixer el fons menys habitual en la col·lecció permanent del Museu, l'avantguarda i les noves propostes artístiques latents a Catalunya; amb obres d'autors tan reconeguts com Picasso, Tàpies, Miró i Guinovart entre d'altres.

Una altra de les nostres apostes és incrementar l'oferta d'activitats per a públic familiar, organitzant visites conjuntes on nens i adults descobreixin el munt de possibilitats del nostre museu.

TAULA COMPARATIVA DE VISITANTS

ANY	VIISTANTS MONTSERRAT	VISITANTS MUSEU	%
2004	2.181.259	102.126	4,7
2005	2.025.196	94.702	4,7
2006	2.112.870	105.000	5,0
2007	2.046.958	109.650	5,4
2008	2.136.731	129.000	6,0
2009	1.812.828	95.065	5,2

El Monestir de Montserrat rep anualment uns 2 milions de visitants. Els que treballem al Museu de Montserrat sempre hem portat amb certa frustració el fet de saber que el Santuari té aquesta xifra considerable de visitants i que el Museu només aconsegueix interessar a un percentatge molt més modest.

Ja hem comentat en altres ocasions que els estímuls que presenta la visita a Montserrat són molts: en primer lloc la Mare de Déu i la Basílica; també l'Escolania i la singularitat d'una muntanya única en el món. Per tant, som conscients que el Museu s'enfronta a una forta competència en trobar-se envoltat de reclams molt poderosos.

Tot i això, com podeu veure en el quadre que adjuntem, el Museu va guanyant visitants any rere any. Com sabeu, el 2009 ha estat un any excepcional, degut a l'esllavissada de desembre de 2008. Montserrat ha tingut durant tres mesos els accessos per terra restringits; només es podia accedir amb normalitat al Santuari en Aeri. Per tant, hem de tenir en compte aquest fet a l'hora de valorar el comparatiu.

Aquesta evolució favorable pel que fa al creixement de visitants, ve donada bàsicament per dues línies d'actuació. Per una banda, les accions comercials que es porten a terme a través de les Agències i els Tour Operadors i, per altra, l'aposta ferma i de qualitat pel que fa a la programació d'exposicions temporals des de la direcció del Museu.

Des de l'any 2006, amb "Cultura-Cultures", fins el 2009 amb l'exposició "Josep Obiols, pintor de Montserrat", el Museu de Montserrat ha presentat diferents exposicions amb una acollida molt bona pel que fa a crítica i públic especialitzat. L'any 2008, temporada en la qual aconseguim el millor resultat pel que fa a visitants del Museu, conflueixen els dos factors: un bon any pel que fa al mercat turístic i unes exposicions temporals com "Recordar per no tornar-hi" (Cartells de la Guerra Civil del fons de l'Abadia de Montserrat), que desperten l'interès dels visitants i que són molt ben acollides tant pel públic com per la crítica.

Tot i que aquestes línies de treball, d'acord amb les quals continuarem treballant, són les bàsiques, el 2009 hem encetat una sèrie de visites culturals que pensem que han d'ajudar a difondre el nostre Museu. Són unes activitats que ofertem per mitjà del web "montserratvisita.com", que ofereixen al visitant la possibilitat de gaudir d'una visita personalitzada, amb un tractament en profunditat dels temes que plantejgem.

Pensem que una de les coses que ha de fer decidir el nostre visitant a entrar al Museu o fer alguna de les activitats que proposem, és conèixer amb antelació les propostes que li oferim. I aconseguir que decideixi venir a Montserrat per l'interès que pugui provocar una exposició o una activitat cultural, independentment de tots els altres factors que normalment fan que el nostre públic visiti el Santuari. Per això, estem convençuts que a més dels webs de Montserrat, de la senyalització i de la informació que cal trobar en el Santuari, és important treballar en un pla de comunicació més ampli, que inclogui els mitjans de comunicació, incrementant la nostra presència en la premsa escrita o en els diferents mitjans audiovisuals.

I per acabar, us voldríem recordar-vos que fins al 31 de maig les exposicions temporals que us proposa el Museu de Montserrat són: *Selecció i dibuixos del MDM* a l'Espai Pruna i *Obra Gràfica de l'Abadia de Montserrat* a la Sala Daura. Aquesta última exposició compta amb un servei de visites comentades que trobareu programades al web "montserratvisita.com".

El llibre de registre

Als dos darreres números d'El Propileu no vam poder incloure la relació de les noves donacions rebudes i de les noves inscripcions al llibre de registre que tot museu ha de portar al dia. La motivació principal era la manca d'espai disponible a les 20 pàgines de la revista. Reprenem la tasca, però ho fem sumàriament limitant-nos a les peces més importants.

33 dibuixos d'Obiols

Amb motiu de la nostra exposició *Josep Obiols, pintor de Montserrat*, els fills de l'artista (Montserrat, Maria Àngels, Núria i Raimon) van decidir de donar a l'Abadia de Montserrat els dibuixos preparatoris dels frescos i marqueteries que es trobaven a l'exposició i que eren de la seva propietat *in solidum*. Són 33 peces que no especifiquem perquè ja han estat publicades al llibre catàleg que vam editar amb motiu de l'exposició.

Josep Lluís Jubany

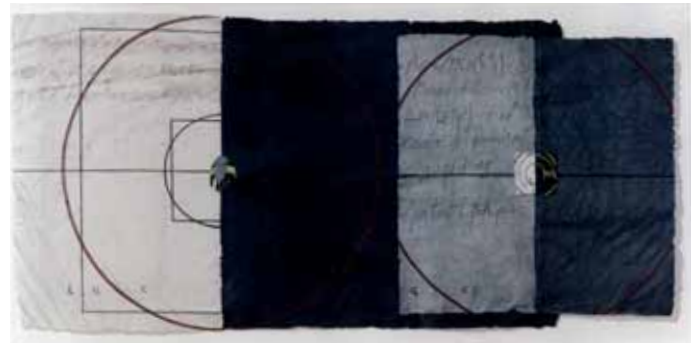
Pocs mesos després d'haver fet l'exposició *Josep Lluís Jubany*, entre febrer i juny del 2008, el galerista Fidel Balaguer ens va assabentar que un col·leccionista d'aquest autor, que volia restar anònim, havia adquirit una obra de grans mides de Jubany i que la volia donar al MDM. Naturalment la vam acceptar de bon grat. Porta el títol M.VII.2002, i és acrílic sobre paper, 160 x 120 cm (N.R. 201.779).

Madola

Com a obsequi i record del seu pas pel nostre Museu, en plegar la seva exposició de ceràmiques i pintures a l'Espai d'Art Pere Pruna, Madola ens va deixar triar una peça per al MDM i vam escollir una de ben significativa que es titulava *Venècia*, 2006, terra xamotada, òxids, esmalts i plom, 80 x 70 x 60 cm.

Salvador Alibau també va ser molt generós i ens va donar dues obres de les millors que tenia a l'exposició que va fer al MDM entre abril i juny de 2009. *Fractal del creixement, de molses* (2007), fibra de cel·lulosa, pigments i fils, 105 x 105 cm (N.R. 201.791), i *Ocell mort transfigurat dins la quadratura del cercle* (2000), 89 x 186 cm (N.R. 201.792).

Aurèlia Muñoz ens ha donat dues obres seves: *Homenatge a Gaudí*, 1968, macramé, 80 x 80 x 80 cm i *Llibre de la Llum*, 2000, paper tenyit a mà, 18 x 22 x 19 cm.

Dins del llegat de llibres i documents del poeta i dramaturg **Ambrosi Carrion** (1888-1973) que en morir la seva vídua han arribat a la biblioteca de Montserrat hi havia un conjunt de dibuixos que han estat inventariats al nostre llibre de registre. Esmentem els que hem cregut més interessants. **Maurici Vilomara** (1847-1930), esbós del decorat per al tercer acte de *Mireia*, 1918, gouache sobre paper 33 x 48,3 cm (N.R. 201.784); **Àngel Fernández Castanyer** (1889-1932), esbós de decorat, gouache sobre paper, 31,5 x 46,7 cm (N.R. 201.786); **Josep Ro-carol Faura** (1882- 1961) esbós de decorat, aquarel·la i tèm-

pera sobre paper, 22,5 x 29 cm (N.R. 201.787); **Daniel** (Josep Mas Gomeri, c.1890-1940), *Caricatura d'Ambrosi Carrion*, tinta i gouache, 32 x 24,2 cm (N.R. 201.788); **Jaume Passarell** (1889-1975), *Caricatura d'Ambrosi Carrion*, tinta i gouache, retallat i enganxat en un suport de paper, 50 x 23 cm (N.R. 201.789).

Josep Lluís Pellicer (1842-1901), "Todo lo sé. Del mundo los arcanos..." il·lustració per al poema *De omni re scibili* de Joaquim M. Bartrina (1884), tinta, 15 x 12 cm (N.R. 201.785), donació d'Elisenda de Cabanyes i Cirici.

Joaquim Mir (1873-1940), *Mare de Déu de Montserrat* (c. 1930-1931), oli sobre tela, 57,5 x 44,5 cm (N.R. 201.793). El pintor no la va signar mai, perquè no li calia. La va fer i la va penjar al dormitori del seu fill, i sempre ha fet aquella funció fins que aquest l'ha portada a Montserrat. És una obra absolutament inèdita de Mir i desconeguda fins ara.

Palma de Mallorca, 44,5 x 65 cm (N.R. 201.798). Amb aquesta aportació els quadres de Roig Soler del MDM ja són nou, un nombre suficient per dedicar un espai a aquest autor quan calgui.

Mn. Jaume Brufau i Prats en ha portat com a donació una obra anònima d'un català del segle XVIII, que representa Sant Francesc de Paula, en bust, oli sobre tela, 92 x 78 cm, i el dibuix original de **Dionís Baixeras** (1862-1943), *Els novíssims*, carbó i llapis de colors, 91 x 64 cm. Pertany a la sèrie catequètica que va realitzar amb Joan Llimona el 1913.

Coses que passen

El passi permanent

Ja és el tercer any consecutiu que enviem la tarja **passi permanent** als nostres donants i benefactors, als col·laboradors, als crítics d'art i escriptors que segueixen les nostres activitats, als directors i conservadors dels museus amb què mantenim contacte. Suposo que l'han rebuda, perquè nosaltres hem rebut moltes cartes i missatges d'agraïment, una cosa que nosaltres no sempre fem, puix que no donem a l'abast a contestar tanta correspondència, i la que més ens agrada, la que es contesta amb una simple nota de gratitud, com que no corre pressa, tot sovint es queda al fons de la pila de feines per fer. Perdoneu, i gràcies pels agraïments.

El blog la rebotiga del mdm

Des d'octubre està operatiu el blog **larebotigamdm.blogspot.com**, que tot i que no és institucional del MDM, sinó que cau sota la responsabilitat personal del director P. Josep de C. Laplana, publica articles i notes d'arxiu referents al Museu i al patrimoni artístic de Montserrat. Ha sobrepasat ja el miler de lectures i hem cregut que alguns lectors d'El Propileu poden sentir-se'n encuriosits.

També som a Facebook

No som addictes amb síndrome de dependència d'internet, som simplement usuaris que reconeixen l'eficàcia comunicativa d'aquest medi. Fa més de vuit mesos que hi érem, però entre gener i febrer vam iniciar una campanya per recaptar amics i admiradors, ja que havíem constatat que l'entorn social del MDM es trobava constituït en gran part per persones d'una edat provecta. Era qüestió de cercar una renovació i vam creure que entre els usuaris de Facebook podíem connectar amb un públic més jove, igualment interessat per l'art, pels museus i per la cultura. Actualment (15/03) comptem amb 2.463 amics i 2.309 admiradors, unes xifres molt acceptables. Ens surt una columna d'edats molt bonica: un 8% de joves de menys de 24 anys, 49% entre 25 i 44 anys, 24 % entre 45 i 55 anys, i un 15 % superior als 55. Un 60 % són catalans o residents a Catalunya. Un 30 % són de la resta de la Península, comptant-hi Portugal i Sudamèrica, i la resta pertany a USA, UK, Itàlia, França, Grècia, etc. Facebook ens valora la pàgina amb quatre estrelles (cinc és el màxim). En aquesta pàgina publiquem les notícies del MDM dos o tres cops per setmana, responem les preguntes que ens fan i felicitem els aniversaris dels nostres amics. Aquesta presència al Facebook ens dona molta feina, però també ens agrada molt aquest contacte directe amb la gent.

La web museudemontserrat.com

A El Propileu-4 pp.17-19 el nostre amic Josep Bracons ens feia un esbós esquemàtic de com havia de ser una pàgina web d'un museu com cal i en vam prendre nota. Ara hi estem tre-

ballant de valent. Tenim ja una idea molt definida del conjunt, de les diverses seccions, dels links i connexions i sobretot de l'atmosfera que ha de respirar la nostra web. Hem trobat també un programador de sistemes que ens ha comprès i que pot posar en solfa les propostes que li fa el nostre grafista Víctor Oliva en base als textos i notícies que els proporcionem. Actualment aquesta pàgina encara no està operativa i a internet només en trobareu la portada i les referències, però tenim el propòsit ferm de tenir-la en funcionament abans de l'estiu.

Nous fitxatges

Molts dels qui ens coneixeu ja sabeu la importància que donem per al règim ordinari del MDM al Consell d'assessors. Durant aquests mesos hem presentat quatre candidats que han acceptat la nostra proposta i que complementen i honoren la institució: l'escriptor i crític d'art **Antoni Marí**, la Dra. **Rosa Creixell** del Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona, **Sílvia Muñoz d'Imbert**, historiadora de l'art i escriptora que acaba d'obtenir el premi ACCA 2009 per la mostra "Porta}Zush. 1961-1979", a la Fundació Sunyol. El quart és el **Dr. Bonaventura Bassegoda Hugues**, professor d'Història de l'Art de la Universitat Autònoma de Barcelona. Llurs consells i aportacions són, perquè ja ho hem comprovat, de gran valor i ajudaran a elevar encara més el nivell del MDM i de les seves activitats.

Neteja i rehabilitació de l'orfebreria

L'experiència ensenya que els grans devastadors de l'orfebreria són les mans inexpertes que pretenen netejar-la enèrgicament. Des de fa bastants anys aquesta tasca ens la feien, cada dos o tres anys, els operaris de la joieria Capdevila. Però aquest any ha calgut una intervenció més a fons, que implicava el desmuntatge de les peces, l'assegurament de la pedreria i altres intervencions molt delicades. Joaquim Capdevila ens va enviar durant quinze dies el seu operari Carles Anadon, un autèntic expert, que ens ha deixat la vitrina del tresor en un estat perfecte, totes les peces netes però sense lluentors rabioses. Hem aprofitat l'ocasió per a col·locar-hi una il·luminació més apropiada. La col·laboració de la joieria Capdevila s'insereix en el marc de la seva pertinença a la Fundació Abadia de Montserrat-2025.

Sean Scully a Santa Cecília de Montserrat

A El Propileu-1, p. 2, el galerista Carles Taché va exposar sumàriament el projecte que vam concebre el juliol del 2005 arran d'una visita del pintor Sean Scully a Montserrat. La situació és complexa, però hem anat fent petits passos endavant i el del proppassat 1 de març ha estat important. L'abat i el Consell de Degans del Monestir van donar llum verda perquè Sean Scully presentés ja en ferm la seva proposta de pintar l'interior de l'església romànica de Santa Cecília de Montserrat, tot respectant les estructures arquitectòniques i l'ambient d'aquest recinte. Tot fa esperar que aviat arribarem a un acord definitiu i a una realització artística de primera magnitud en l'art contemporani.

Un dibuix de Bill Viola

També hem rebut notícies de l'artista Bill Viola, el gran mestre del vídeo-art, amb el qual vam fer amistat amb motiu del seu viatge a Barcelona, quan li fou atorgat el premi internacional Catalunya. Escriu al P. Laplana: *Our visit to Montserrat, and especially meeting you, was a highlight of our trip to Ca-*

talonia last summer... We hope that we can see each other again in the near future. La seva tramesa de catàlegs anava acompanyada d'un dibuix original seu, que recorda al que ens va fer al llibre de signatures del Museu, el 3 de juliol del 2009.

'Ιδοῦ – Ecce – Guaita quina peça!

Natura morta

Artur Ramon i Navarro

Historiador de l'art i antiquari

Agustin Théodule Ribot

(Breteuil, Eure 1823 - Bois, Colombes, 1891)

Oli sobre tela, 21 x 27 cm

Restes de signatura: "T.R"

N.R. 201.231. Donació X. Busquets, 1990.

Procedència: Mateo Cerezo 1961: Barcelona, Xavier Busquets (65.000 ptes.) 1990: Montserrat, Museu de Montserrat.

Quan en una visita que vaig fer al Museu de Montserrat el pare Laplana em va fer entrar al magatzem per veure les darreres donacions –recordo un magnífic conjunt de dibuixos de Dalí– em va cridar molt l'atenció la petita tela que motiva aquest comentari. Sobre una superfície gris fosca trobem un càntir de ceràmica vidrada i una cassola d'alumini amb dues nanses. Al fons besllumem un cistell. Als primers termes, a l'esquerra hi ha musclos i a la dreta crancs i escamarlans. Tot el conjunt és molt fosc i ressalten els tocs lluminosos del reflex de llum de la ceràmica i de l'interior metàl·lic de la cassola. A la part inferior dreta, hi ha unes restes d'una signatura que sembla que va ser netejada en excés, de la qual només vaig poder llegir: "T.R.", suficient per confirmar l'atribució que suposava. Théodule Ribot, sí, aquest era l'autor que amagava aquest enigmàtic quadre de petit format provinent de la col·lecció Busquets.

Sempre m'ha agradat l'obra d'Agustin Théodule Ribot, un pintor amb voluntat realista que refusa el *plein air* per a concentrar-se en l'estudi minuciós del clarobscur en la pintura antiga d'arrel caravaggista. Ribot és la combinació de l'amor per Ribera i per Courbet i pertany a una estirp de pintors, com Fantin-Latour o Whistler, que són una illa en la història de l'art, *outsiders* d'una història oficial de la pintura francesa de la segona meitat del segle XIX. La petjada del Spagnoletto és més evident en les seves composicions religioses que quasi copien els models del pintor de Xàtiva, més que en les natures mortes, tot i que el tractament de la pintura sortint d'un fons fosc ens remet al concepte de natura morta pròpia de la pintura espanyola del segle XVII.

Ribot és un pintor inconfusible, l'elecció dels temes, les composicions mirant el passat gloriós de la pintura espanyola que en aquells anys es començava a recuperar –recordem Manet mirant Velázquez–, la seva pinzellada desimbolta i nerviosa, la manera d'empastar amb els blancs com ho fa tot just en el fons de la cassola d'alumini reflectint la llum, el joc del vermell en els escamarlans, tot ens remet a l'atmosfera de Ribot, un pintor que una vegada descobert no pots deixar de mirar, d'admirar i, per tant, fàcilment de reconèixer.

Υγίαίνε – Valeté – A reveure!

I la història segueix... malgrat la crisi econòmica general que ens afecta, i molt! Ja fa temps algú ens va suggerir, i ara ho hem tornat a sentir, que una presència dinàmica a Internet podria substituir l'edició d'El Propileu en suport de paper i els boscos del planeta en sortirien guanyant. Ens ho hem plan-

tejat un altre cop, i no, no ho farem. En primer lloc nosaltres som historiadors, i a més d'explicar històries, ens agrada fer història i deixar testimonis per a la història, i ens temem molt que les informacions i les imatges virtuals són evanescents i desapareixen inexorablement. Molts dels nostres amics no són precisament internautes i molts d'ells esperen i àdhuc col·leccionen el nostre butlletí, perquè a més de traspuar la vida del MDM, està editat amb pulcritud "noucentista". Per això, si al començament d'aquest número us parlàvem de la "santa" normalitat, ara ens acomiadem proclamant la nostra "entossudida" voluntat de continuar. Fixeu-vos que, com qui no diu res, aquest és ja l'Any III de la nostra revista i també algú ens ha fet adonar que hi ha molt poques publicacions d'aquesta mena que, sense dependre de les subscripcions ni de les institucions públiques, hagin aguantat tant de temps. Això ens encoratja per a poder-vos dir ben de cor a reveure, *see you again!*

Josep de C. Laplana
 Director del Museu de Montserrat

GRUP CATALANA OCCIDENT ASSEGURA EL PATRIMONI ARTÍSTIC DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

www.catalanaoccidente.com

Des de la restauració del Monestir de l'Abadia de Montserrat (1844), el Museu de Montserrat ha aplegat un conjunt molt valuós d'objectes artístics. El Grup Catalana Occident manté el seu compromís a favor del patrimoni artístic i actualment garanteix de tot risc les obres d'art del Museu.

Grup Catalana Occident assegura, no solament les obres en el museu, sinó també durant el seu transport, manipulació i embalatge en totes les exposicions temporals que es realitzen. Aquesta labor s'emmarca en el projecte Montserrat 2025, de manera que el Grup contribueix també a la restauració i perfecta conservació de l'Abadia i a la col·laboració en les activitats que s'estan desenvolupant.

Joaquim Torres-García (Montevideo 1874-1949)

La familia, 1917

Oli sobre tela, 50 x 69 cm

Museu de Montserrat N.R. 200.549. Donació Josep Sala Ardiz

ASEDESA S.A.
Correduría de Seguros

FUNDACIÓ ABADIA DE MONTSERRAT, 2025

Edició	Museu de Montserrat
Director	Josep de C. Laplana
Redacció	Josep de C. Laplana Eva Buch Sandra Rosas
Secretaria	Sandra Rosas
Disseny gràfic	victoroliva@grafisme.com
Fotografies	Dani Rovira

Administració	Museu de Montserrat 08199 Abadia de Montserrat Tel. 00 34 938 777 745 Fax 00 34 938 777 736 elpropileu@larsa-montserrat.com
Els articles signats expressen solament l'opinió dels seus autors.	
Impressió	ELECÉ, S.A. (Terrassa)
Dipòsit legal	B-10.021-2008